

Nagy Koppány Zsolt három prózakötetéről

Intellektuális fölény kontra tahóság¹

Nagy Koppány Zsolt Kolozsvárról Budapestre települt író, saját meghatározása szerint „vendégmunkás”, 2000 és 2014 között egy sor elképesztően szórakoztató prózakötettel örvendeztette meg olvasóit: *Arról, hogy milyen nehéz* (2000), *Háromszéki utazások* (2002), *A vendégmunkás dalai* (2005), *Jozefát úr, avagy a regénykedés* (2006), *A nagyapám tudott repülni* (2007), *Amelyben Ekler Ágostra emlékezünk* (2010), *Nem kell vala megvénülnöd 2.0* (2014), majd hosszú szünet következett, úgy tűnt, hogy a „vendégmunkás” kénytelen volt angoltanításból, fordításból fenntartania magát és családját, írásra nem jutott ideje.

Pedig dehogynem: 2021-ben, ha valaki elfeledte volna, a Covid-19 járvány tombolása idején egyszerre három prózakötettel is jelentkezett, mégpedig az immár Kossuth-díjas Orbán János Dénes szerkesztésében: *Lórúgás gyomorszájra, Apucifoci, A vendégmunkás (és a) dalai* címmel.

Ezen kötetek közül a középsőt (hiszen a foci pályának van középpontja, még ha kezdőpontnak is nevezik) igyekszem először bemutatni az olvasónak. Persze ettől még értelmezhetetlen, hogy mihez képest „középső” az éppen taglalt könyv. A dilemmát feloldandó kijelentem: hozzám képest. Ezt választottam a három közül, a választásom alapján lett középső, s immár mondhatom – első. Mert valljuk be, egy szerzőtől három kötet egyszerre sok. Választani kell(ett). Így lett az *Apucifoci* egyszerre középső és első.

A könyv voltaképpen tárcák gyűjteménye, a szövegek a magyar folyóirat-irodalom meandereiben jelentek meg, néhányra sikerült ráfutnom akkori megjelenésük során, de így teljesül ki a kép igazán, az elszórt szövegek kötetbe rendezve beszélnek el a szerző áttelepülését, a család új otthonának megteremtését. Egyáltalán nem tipikus gasztabeletter-szövegek, vendégmunkás szövegek, hanem a(z új hazára tágra) nyitott szemmel figyelő, ironikus, önironikus és remek humorú író feljegyzései a megtapasztalt világról, és az abban felbukkanó embertípusokról, egyebek közt az ingatlanközvetítőkről, a tulajdonosról, az építetőről, az ügyvédéről a társasház közös képviselőjéről, a folyton elégedetlen lakótársakról: („a saját lakás kihozza az emberből a falvédőt”), majd a gépkocsiszerelők, tanáreberek következnek.

¹ Nagy Koppány Zsolt: *Apucifoci*. Kárpát-medencei Tehetséggondozó Nonprofit Kft., Budapest, 2021, 231 oldal

Az újonnan vásárolt lakást be is kell bútorozni. Erre szolgálnak a rendkívül kreatív, lapra szerelt bútorelemek, amelyek próbára teszik a vállalkozó kedvű család türelmét, képességeiket, egymásba vetett bizalmukat, hogy a végeredmény alapos fáradság, dührohamok sorozata és végül hasznavehetetlen roncsbútor lesz. Már ebből a szövegből kitetszik az erdélyi ember egészséges felfogása a nemi elkülönződésről: a beszélő sejteti, hogy a női princípium képviselője a családi tűzhely őrzője, ha nincs egyéb elfoglaltsága, a férfi által elejtett vadak irhájáról vakarássza az ott ragadt szennyeződést, miközben a férfi megbecsült fegyvereit dédelgeti és készül a következő vadászatra. Nincs semmi LMBTQ-eszmeiség, mindenki tudja, mi a szerepe és feladata, valamikor ezt hívták nemek közti munkamegosztásnak, ami működött is, mindaddig, amíg bele nem köpött a nemi szerepek felcserélésének örülete. A dolog ilyen egészséges hangvételben folytatódik, amikor a padlástérbe költözött házaspár érzi magán az ülőmunka fizikai sorvasztó hatását, sportolásra adja a fejét, bejelentkezik egy konditerembe, ahol újra fölbuzognak bennük az egészséges nemi hormonok, a férfi szeretne minden gyakorlatból duplán teljesíteni, hogy elbűvölje a feleségét, majd amikor a jelen lévő férfitársaság megbámulja arája domborodó hátsóját, fölbuzog benne a birtokvédelmi gesztus. Az edzőteremnek is megvannak a sajátos figurái, a tulajdonos, annak kockahasú felesége, aki edzésvezető is egyben, az „ordibátorok”, akik ordítva végzik a gyakorlatokat, közöttük csupán a szégyen jut a lötyögő bőrű, szemüveges fiatalembernek, („mukkermannak”), aki már gyerekkorában is sikoltva menekült, ha labdával közelítettek felé, ám a fitness-teremben ráébred, hogy számára az igazi sport bizonyára mégis a foci. Vagyis az sem. Ez az *Apucifoci* című szövegből derül ki, ami a kötet és a második szövegtömb címét is adja egyben.

A tárcagyűjtemény *A Whervétel* cím alá sorjázott, nem különben szórakoztató, önironikus vagy ironikus megfogalmazású, mindenre figyelő és mindenre reagáló szövegeknek is adottak a különböző magatartásokat megtestesítő alakjai, amelyek némelyike nem csupán szórakoztat, hanem fejbe is kólint olykor, hiszen magunkra ismerünk bennük vagy általuk.

Idézetek, áthallások sora, intertextualitás frissíti az egyébként is izgalmas elbeszélést, a csattanó pedig elengedhetetlen a tárcában, ugyebár: „(Igen, a költő szavaival szólok, mert minden írásban kell egy kis irodalmi kitekintés, különben axolotlként – nem tudok szabadulni ettől a gyönyörű szótól és toldalékolt alakjától – élem le a következő életemet: »A költő ír, a macska / miákol és az eb vonít s a kis halacska / ikrát ürít kacéran. Mindent megírok én...« satöbbi, amúgy tényleg mindent.)” Így például a kisállattartás bonyodalmaival is.

Az önfroclizás az *Apucifoci* fejezet darabjaiban már emlegetett szemüvegviselés témájában folytatódik, amelyekből kiderül, hogy miért jobb és előnyösebb viselet a szemüveg a kontaktlencsénél. A szemüveg ugyebár az élet bizonyos terü-

letein az intellektuális fölény jelképe, míg másokon egyenesen a tahóság szimbóluma. Vagy-vagy. Ahonnét nézve. Itt újra a „középsőség” problémájába botlunk.

A ciklusban föltűnnek a kórházi karakterek, ezekről mindig Bozsik Péter *Jelentés a Kór Házából* című műve jut eszembe, amely ugyancsak cinikusan kezeli a betegsége gyógyításának történetét. (Magam is átéltem néhány dolgot egy gyógyintézményben, amiért föl is robbantanám a kora középkori szinten működő ispotályt, miként Nagy Koppány Zsoltban is megfogalmazódott ez az ötlet.) A test nyavalyáival foglalkozó fejezetet követően a cikkíró a gyerekeit teszi témájául, aki(k)ről mindeddig főként csupán érintőlegesen esett szó.

Ahogy haladunk előre a könyvben, múlik az idő is, cseperednek a gyerekek, az idősebb felső tagozatos lesz, és ezzel tovább komplikálódik az egyébként is összetett világ. Erről szól a záró, *Közlekedés, iskolakultúra* című ciklus. Azzal, hogy a tárcákban nem a gyerekekről esik szó, hanem a közlekedésben részt vevő (autós) taplókról, meg a tanárfigurákról, amelyek valós, az életből ellesett alakok, típusok. A kötetbe foglalt „szövegek egy polgári, jó, legyünk bátrak, kispolgári élet eseményeiről szólnak: olyanokról, amelyek mindannyiunkkal megtörténhetnek, és bizony gyakorta meg is esnek”.

Nem mindegyik tárca egyaránt remekbe szabott, de kivétel nélkül igényes és szórakoztató. A legtöbb már a kezdetétől fogva viszi magával, görgeti maga előtt a poént, de van, amikor várni kell rá, mert a szövegben több poénszerű fordulat is elcsattan, ki kell várni, melyik patron durran legnagyobbat.

*

A vendégmunkás és a dalai²

Nagy Koppány Zsolt – miként fentebb már említettem – Kolozsvárról költözött Budapestre, származását tekintve székely, de Magyarország fővárosában él, ahol ráadásul angoltanárként keresi a kenyerét. E három dologból eredően prózahősének némi identitásproblémákkal kell szembesülnie. Mondjuk, akkor van rendben, ha „vendégmunkáskén” határozza meg önmagát. Már a könyve első szövegének bevezetőjében szembe találja magát identitásproblémájával: „Eccer a székelyre rájött a mehetnék. Mongyuk nem es vót rendes székely, csak olyan udvarhelyi. De még asse vót, mer azok böcsek, s ő csak olyan vásárhelyi vót eredetileg, azok má félig románok. [...] A határon vót egy kicsi baj, mer az udvarhelyi románul nem tud. Egyébként se tud, de románul erősen nem tud. (De nem azé, me buta, hanem me büszke.)”

² Nagy Koppány Zsolt: *A vendégmunkás (és a) dalai*. Csillag István illusztrációival. Kárpát-medencei Tehetséggondozó Nonprofit Kft., Budapest, 2021, 126 oldal

Látjuk, az író a székely történetét székely tájszólásban meséli, ami később még fontos jelentőséget nyer. A tájszólást Pesten megmosolyogják, akár ki is gúnyolják, miként mi is csóváljuk a fejünket a pesties beszéd, a számunkra idegen hanghordozás hallatán. A fővárosiakkal szemben mi itt a Vajdaságban tökéletesen megértjük ezt a tájszólást, talán abból eredően, hogy mi is kevert nyelvi közösségben élünk, és érezzük a tájszólás ízét. Nyomban hozzáteszem, a székely tájszólást én igazán nyomtatásban élvezem. Muszka Sándornak van egy *Sanyi bá* (2012) című, székely egyperceseket tartalmazó kötete, amelynek CD-mellékletén a szerző (egyébként stand up humorista) el is mondja az egyperceseket. Nagyon oda kellett figyelnem, hogy megértsem a számomra mégis idegen hanglejtésű, erősen hadaró beszédet, ezzel szemben a könyv olvasását bármikor megszakíthattam, hogy alaposan kiröhöggessem magam.

A vendégmunkás sorsa távolról se mulatságos, hanem az elbeszélés módja teszi azzá. A Vajdaságban Domonkos István az elveszített nyelv által jelenítette meg a gastarbeiter-sorsot, vele szemben Nagy Koppány Zsolt a megtalált nyelv segítségével igyekszik feloldani elbeszélője identitásproblémáját. A székely tájszólás csupán egyik rétege prózaalkotásának, *Az angoltanár evangéliuma* című írásában a korai bibliafordítások ízes, de mára már kissé bonyolult nyelvezetét hívja elő, a *Kalibakutya* történetében a tudományos értekezést egy kutya szubjektív gondolataival ötvözi, sőt abszurd módon két kutyát (egy havasi pásztorkutyát és egy magyar pulit) leveleztet a drótposta segítségével, s persze az angol nyelv is minduntalan fölbukkan.

Az alapprobléma persze föloldatlan marad: „otthon azért kötöttek belém, mert magyar voltam, itt meg azért, mert román vagyok. De megírták ezt mások, szében, jobban. Ők voltak itt a vendégértelmiségiek.” Valóban, mások is megírták már a se ide, se oda nem tartozás létállapotát. A vajdasági magyar irodalomban érdekes módon inkább a nőszervezők bizonyultak érzékenyebbnek e témára. Csakhát most a székelyekről van szó. Tamási Áron már 1931-ben megjósolta, hogy „az új magyar irodalom legnagyobb kincse a székely humor lesz”. A mai középnemzedék produkcióját áttekintve megvalósulni látszik Tamási meglátása (aki a humor mellett a szürrealizmus elkötelezettje is volt): a már említett Muszka Sándor mellett, Fekete Vince, Molnár Vilmos, György Attila és Nagy Koppány Zsolt is erdélyi sajátosságként éli meg a humort, ami furfangos, tapasztalat és megfigyelés szülte, hagyományörző, csípősen ironikus, kacagtatóan önironikus, a göbéság esszenciája.

Az nem is székely ember, akinek nincsen bicskája. A témáról Fekete Vince írt szép és tanulságos tárcát, amiből kiviláglik, hogy a bicska a székely identitás jelképe, megtestesítője és kifejezője. Nagy Koppány Zsolt angoltanár elbeszélőjének is van bicskája. Kedvese, későbbi felesége, majd gyermekei anyja ugyancsak angoltanár a fővárosban, tehát mindketten vendégmunkások. Túl hosszú ideje tartózkodnak már Magyarországon, amikor hősünk észreveszi, hogy berozsdáso-

dott a bicskája. („Néhány napja próbáltam kinyitni a bicskámat, de nem sikerült. Berozsdásodott bennem a székely, vontam le a következtetést.”) Némi étolajjal igyekszik javítani a bicska állapotán, de mindhiába. Az elveszített, vagy soha meg nem talált identitást hiába kengetjük étolajjal, az nem orvosolja az üresség és a kallódás keserű ízét. Szerencsére a szerző ezen is szórakoztatóan képes tréfálkozni: „Erdélyinek már, Pestinek még nem vagyok jó. Nem is leszek, [...] Túl kicsi ez az ország, túl sok az ember benne, túl közel egymáshoz. Nincs erdő, hegy, ami elválasztaná őket; szép nagy család, az van. Nem szeretnék tagja lenni...” Miként a *VendégMátyás* című szöveg fizikai munkát kereső franciatanára se szeretne. Mátyásnak is megvan a saját nyelve történetének elbeszéléséhez, miként azt már korábban említettem. A Molnár Vilmos író társnak ajánlott *Székelyföld* című írás is a székely identitást írja körül, azzal, hogy egyben tiszteleg a Csíkszeredán megjelenő Székelyföld című kulturális folyóirat előtt.

Végül a kötetet illusztráló Csillag Istvánról: a grafikusművész nagyon érti a székely humort, teljesen ráhangolódik a szerzőkre, karakteres figurái egyebek között végigkísérték Nagy Koppány könyve mellett Muszka Sándor már említett kötetét, valamint György Attila *Székely bestiáriumát*, a mostani könyvben nincs olyan oldal, amelyen ne szerepelne egy-egy találó rajza. Öröm látni, amikor a szerző és az illusztrátor ennyire érzi egymást.

És még valami: *A vendégmunkás* kötetben szereplő írások közül kettőt már olvashattunk a szerző korábbi könyveiben, Lényegtelen, hogy olvastuk-e már korábban, érdemes és tanulságos újraolvasni őket.

*

Lórúgás³

A kötetbe sorolt írásokat három ciklusra osztotta a szerző (vagy a szerkesztő, Orbán János Dénes), az első szövegtömb a *Sietőknek*, a következő a *Ráéroknek*, míg a harmadik a *Kirándulóknak* szól. Már az első novella indítása is remekbe szabott, egy jó kezdést követően az olvasót már bizsergeti a szövegben rá váró élvezet izgalma: „Géza 1960-ban született, és kedvenc énekesé Salvatore (beceneve: Toto) Cotugno (1943) volt. Feleségét 1980-ban ismerte meg, és még abban az évben nőül vette. Két gyermekük született, Lacika (1986) és Patrik (1990). És most, múlt héten, felesége (Gizi, 1962) megcsalta Gézát Tibivel (1961), a szomszédal.” Géza sorsának szerencsétlen alakulását követően nyomban feltűnik az angoltanár, aki nem titkon azonos a szerzővel, de ezúttal maffiózók körében, ahol igyekszik belesimulni a gengszterek barátságnyilvánításának sajátos módszereibe, aminek

³ Nagy Koppány Zsolt: *Lórúgás gyomorszájra*. Kárpát-medencei Tehetség gondozó Nonprofit Kft., Budapest, 2021, 289 oldal

szerencsétlen vége az lesz, hogy ugyanúgy felkopik az álla, mint amikor nem gengszterek várták tőle, hogy gyorstalpalón megtanítsa velük az angol nyelvet összes rejtelmével egyetemben. Csakhogy most előbb levágják a lábujját, majd a lábát is, kezén az összes ujját eltörik, és ripityára zúzzák a pofáját.

Nagy Koppány Zsolt korábbi írásaiból tudjuk, hogy legszívesebben a pedagógusi hajlamú egyedek közül választja hőseit, és ez még akkor is így van, ha szövegének beszélőjéül történetesen egy állatot választ, ebben a kötetben például egy pedikűr-hal okítja – mint kiderül – eredménytelenül faj- és sorstársait.

Az egyik történetben (*Mi lakik a szívbem*) a főhős, Gábor az informatika- és rajztanár, mire a csattanóhoz érünk, már Lászlóként szerepel. Hát, ilyen a novellahősök sorsa, nem csupán a fejüket, a nevüket is elveszítik, ha az író úgy akarja. (Vagy esetleg az olvasó elbambul az olvasás során.) A szerzőnek a tréfás helyzetek mellett bizarr ötletek is témául szolgálnak. Egyik középszerű, de feltörekvő író hősével a babaváró napló mintájára megírta a halálváró naplót, amibe a rákos betegek tehetnek szubjektív és objektív bejegyzéseket, majd elhalálzásukat követően a hozzátartozók egészíthetik ki a könyv oldalait. Ne tagadjuk, ne kerteljünk, végül a szerencsétlen, de ezzel a könyvével szépen kereső író is kénytelen lesz belekezdeni a halálváró naplójába. A novellahősök némelyike önmagában is különös figura. Az egyik filmstatiszta, akinek élete során egyetlen feladata van a kamerák előtt, át kell kelnie az úttesten., De olyan jelentőségteljesen és lélektanilag dramatizálva sétál, iparkodik vagy fut a túlkölő autók között, hogy az kész művészi produkció. Egy másik szereplője öt évtizeden keresztül egy létrán állva szemléli a Balatont, a vízen surranó jachtokat, a járműveken napozó és viháncoló nőket, miközben elképzeli, hogy hamarosan ő is jachttulajdonossá válik, és fehér nadrágban, kigombolt fehér ingben grasszál a hölgyek gyűrűjében. A harmadik másodállásban hivatásos megbotránkozó. Nagy Koppány Zsolt olyan típusokat talál, figurákat eszel ki, helyzeteket teremt és mondatokat fundál ki, amelyek után/miatt a humoros vénájú prózaírók némelyike nem csupán a tíz ujját, hanem a billentyűzetet és a képernyőt is megnyalná.

Íme egy remek példa: „A hölgy ezúttal rózsaszín rakott szoknyát viselt, amely térdközépig ért (1997-es párizsi modell, már akkor sem volt túl sikeres, hamar elsüllyedt kultúrkinccs lett belőle). Onnan futott le két harisnyás, vastag lábszár (1975-ös, magyar repedtsark-modell) a cipőjéig. Sárga pulóver volt rajta, gyanús foltokkal, bábura emlékeztetően átfestett arcot hordott, amit nappal valami üdítőbbre, de szintén lehangolóra cserélt. Ujjai között – melyek végén a körömről letöredezett a vörös lakk – az elmaradhatatlan cigarettát tartotta. A szűrő rúzsos volt, éppen úgy, ahogy kell. Az ízléstelenség ríktó példája állt a sötét kapualjban, szárnyát valahol a bérház udvarán hagyta.”

Most lássuk, mit kínál az író a *Ráérőknek*. A ciklus alcíme szerint nagy tragédiákat. Az első két történetben van szex orrvérzésig, kielégítetlen vágyak és az ördöggel kötött paktum, majd mérséklődik a hevület, már csak annyi szex ma-

rad az írásokban, amennyi egy normális életbe belefér, csakhogy a megjelenített életek, sorsok nem normálisak. Az egyik hős például meghal, majd minden úgy folytatódik vele, ahogy életében történt: „A pokol az – merengett –, hogy a megváltónak remélt halálad után ugyanúgy folytatódik tovább az életed.”

A nagy tragédiákat műfaji meghatározásuk szerint *játékok* követik a *Kirándulónak* című fejezetben. A szerző el is játszik például saját, férfiasan viselt életkorával, belesimulásával a mindennapok egyhangúságába, aztán Arany János *Vörös Rébék* című balladáját ülteti át prózába, amelyben a csalfa asszony nyolcvanévesen emlékszik vissza a hatvan évvel korábbi eseményekre – mert ugye, némi irodalmi áthallás, intertextualitás soha nem árt egy jó szövegnek. Arany után Petőfi kerül sorra, az elbeszélő *A francia királyné panasza* megfogalmazásához kitalál egy franciásan hangzó prózanyelvet. A játék folytatódik, immár Arany és Petőfinek egyaránt ajánlott *Családi pör* című szöveggel. Az írás egy újsághírből indul ki, ami nem ritkaság a magyar irodalomban, kezdve Mikszáth Kálmántól Kontra Ferencig, és Nagy Koppány Zsolt is szívesen bont ki történeteket újsághírekből, majd versben folytatódik a textus, ami viszont Nagy Koppány Zsolt esetében szokatlan. A *Családi körre* utaló cím ellenére a vers nem paródia, bár György Attila szerint a paródiailrodalom a székelység igen életképes műfaja, hanem egy kurva, a stricije és egy kuncaft történetének balladája, benne Arany, Petőfi, Romhányi József és Sántha Attila mondatfordulataival. Aztán szépen sorra kerül egy Jókainak ajánlott szöveg, benne az örök igazsággal, miszerint: „Vannak mesék, és igen, vannak életek is, szép számmal, amelyek egyszerűen rosszul végződnek”.

Nagy Koppány Zsolt írásai előtt gyakran szerepel ajánlás, most taglalt könyvének harmadik ciklusában szinte minden szöveget valakinek ajánl. Furcsálltam, mert mostanság nem divatos az ilyesmi. Ám ezeknek a neveknek gyakorlati szerepük van, meghatározzák az utánuk következő írás témáját, vag stílusát. Írhatnám azt is: ihletőjét, mert a téma és a stílus gyakran egymásba fonódik, egyik erősíti a másikat, például a *Nem ezért küldtelek, fiam!* címűben, ahol az Atyaúrsten és Villon, a nem éppen makulátlan életű középkori, reneszánsz költő egy szellemes asztali beszélgetés során a költészet mibenlétét taglalja, ami kétséget kizáróan emberi találmány, mert az Úrsten csak racionális és kézenfekvő dolgokat teremtett. Hogy könnyebben megértsük ezt az eljárást, a Kafkának ajánlott szövegében annak *Az átváltozás* című fikciós novellájának a fordítottját írta meg az elbeszélő. Palettája igen színes – történeteiben elkalandozik az őskorba, miként a római császárság és Jézus idejébe is. Egyes szövegeiben itt már nem a humor viszi a prímet, hanem a tragédia. Ami csupán erősíti elbeszélői tehetségét.

Viszont, ha valaki rájön, hogy miért éppen *Lórúgás gyomorszájra* a kötet címe, ne legyen rest, és közölje velem a megoldást! Ilyen című elbeszélés vagy mondat ugyanis nem szerepel a kötetben. Viszont az élmény maga lehet akár egy lórúgás is.